

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Всі розвинуті країни знайшли розумний компроміс між державною та приватними пенсіями у вигляді збалансованої трирівневої системи. Кожна держава вибудовує власну модель пенсійної системи з урахуванням своїх національних особливостей, при цьому пропорції недержавної пенсії в пенсійній системі поступово збільшуються. [1]

Пенсійна система України гостро потребує фундаментальних реформ, адже на сьогодні вона не забезпечує відповідні розміри пенсії для більшості громадян, нездатна захистити людей похилого віку від бідності.

Сучасна пенсійна система України складається з трьох рівнів, проте на сьогодні в Україні функціонують лише перший і третій.

Система добровільного накопичувального пенсійного забезпечення (3-й рівень) станом на 30.06.2021 р. налічує 63 недержавні пенсійні фонди (далі –

НПФ). Загальна кількість учасників НПФ – 888,3 тисяч осіб, отримують пенсійні виплати 88,2 тисяч осіб. Сума добровільних внесків у систему добровільного накопичувального пенсійного забезпечення склала 2,496 млрд. грн., а сума інвестиційного доходу на ці внески за час функціонування системи склала 2,789 млрд. грн. Тобто недержавні пенсійні фонди за період свого існування закумулювали більше 5 млрд. грн. добровільних пенсійних накопичень за участі в ній понад 950 тисяч громадян України. [2]

Джерелами наповнення бюджету ПФУ (1-й рівень) є єдиний соціальний внесок (далі – ЄСВ), збори до ПФУ, дотації з Держбюджету. Основним джерелом є ЄСВ, який забезпечує дві третини надходжень до ПФУ. Скорочення чисельності населення працездатного віку обумовлює зменшення чисельності платників ЄСВ. Між тим, солідарна система пенсійного страхування ефективно працює, коли 5 працюючих утримують одного пенсіонера.

Обсяг надходжень ЄСВ хронічно недостатній для проведення соціальних видатків. Пенсійний фонд України має значний дефіцит, для покриття якого щороку з держбюджету виділяються значні додаткові суми.

Так, фактичне виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2022 рік [3] за доходами склало 613,2 млрд. грн. При цьому власні доходи фонду становили 403,9 млрд. грн. або 65,9% його загальних доходів, з державного бюджету виділено 209, 3 млрд. грн. (34,1%).

Можна виділити такі основні проблеми пенсійної системи України: старіюче населення, що обумовлює систематичне погіршення співвідношення між громадянами працездатного і непрацездатного віку; низький рівень пенсій більшості осіб, що досягли пенсійного віку. У той же час, середній розмір «спеціальних» пенсій щонайменше у 2,5 рази перевищує середній розмір пенсії призначеної на загальних умовах; незбалансований бюджет Пенсійного фонду України; розрив між розмірами пенсій жінок і чоловіків. Основними факторами незадовільного функціонування пенсійної системи є складна демографічна ситуація та негативні перспективи її розвитку; макроекономічний стан держави. [4]

Війна в Україні створює додаткові ризики і ще більше поглиблює кризу солідарної системи, а її майбутнє є невизначеним.

Відтак, необхідність створення системи пенсійного забезпечення, що відповідає сучасним процесам розвитку економіки та її повній відповідності ринковим принципам, вимагає глибинних перетворень усієї системи.

04 грудня 2022 року набув чинності Закон України від 04.11.2022 р. № 2734 «Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення механізму участі у загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванні». Його основними нововведеннями є добровільна сплата страхових внесків і благодійні пожертви юридичних та фізичних осіб на користь пенсіонерів. Наразі розроблена низка підзаконних актів, представлено цифрові інструменти, які дозволяють в прозорий спосіб здійснювати добровільні страхові внески для збільшення або власних пенсійних виплат у майбутньому, або для адресної підтримки пенсіонерів.

Добровільні страхові внески, які дозволяють збільшити пенсійні виплати, вже зробили 103 людини, з яких 14 здійснили платежі на користь інших осіб. Загалом надійшло вже 369 тис. грн добровільних внесків. Щодо благодійних відрахувань на користь вже існуючих пенсіонерів, на квітень 2023 р. зазначеною послугою скористалися всього 9 людей, загалом надійшло всього лише 4600 грн. [5]

Проте, на нашу думку, такі зміни в солідарній системі не зможуть суттєво зменшити дефіцит фонду та повністю змінити ситуацію в пенсійному забезпеченні. Нагальною необхідністю є запровадження накопичувального рівня пенсійної системи, однак в умовах війни запровадження такої реформи не є можливим.

Здійснення пенсійної реформи на рівні сучасних світових стандартів можливе лише за умови відчутного зростання заробітної

плати та інших доходів населення. Для цього необхідне стимулювання економіки, зміни податкової політики, радикальні кроки зі стимулювання зайнятості, і особливо молоді. Це органічно взаємопов'язані проблеми, які можуть вирішуватися лише комплексно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Пенсійна система України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://knpf.bank.gov.ua/uchasnykam/baza_znan/pensiina_systema_ukrainy.html
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про казначейський пенсійний план» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1453496>
3. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2022 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pfu.gov.ua/2157129-zvit-pro-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2022-rik/>
4. Сучасний стан та проблеми системи пенсійного забезпечення в Україні. [Електронний ресурс]. Інформує пенсійний фонд України. – Режим доступу: <http://kor-rada.gov.ua/informuye-pensijnij-fond-ukrayini/suchasnyj-stan-ta-proble-my-systemy-pensijnogo-zabezpechennya-v-ukrayini>
5. У Пенсійному фонді назвали кількість людей, які вже сплатили добровільні страхові внески для майбутньої пенсії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.finance.ua/ua/u-pensynomu-fondi-nazvaly-kil-kist-lyudey-yaki-vzhe-splatyly-dobrovil-ni-strahovi-vnesky-dlya-maybutn-oi-pensii>